

Trsoznanstvo.

(Dalje.)

3. red. Listje kocinasto (slezasto, klobučinasto, filzig).

1. razred : listje s 3 capani.

Štev. 59. Kavka, mala ali črna, (tudi žlahna, edle Kauka, lat. varronia celebris).

Trs mal, prtljast; rozje tanko, rdečerjavo, črnopikasto, kolenca čez 3 palce saksebi.

Listje okroglo, debelo, tricapno, malonarezano, večidel celo ali triostno; veruga peteljna večidel zaprta; rob redno, drobno in gosto nazobčan in zato listje prav poznato; dalje je zgoraj neravno, zgubano, proti jeseni rdečeblekasto ali celo rdeče, spodej debelokocinasto, rebra ostra ščetinasta; petlja 3 — 4 palce dolga, oster in rdečkast.

Grozd srednji ali mal, rahel, večidel vejast; tanki recelj do 3 palce dolg, rjavordec; jagodni receljček prav bradovičast, z debelo ob zrelosti rdečkasto bunkico; jagoda pri brazgotini vtisnena, ošlatno pikčasta, mešiček žilav, sok aromatično dišaven.

Vr. Kavka je posebna štiriska, občutljiva trta, ktera le v dobri legi, v topli in suhi zemlji prav sladka in dišavna postane, naj bolj ji služi apnena, peščena in granitna ali zrnkasta zemlja na strmeh, v kaki težki, mokri ilovici je nerodovitna nedišavna. V cvetu se smodi in se slaba kavka imenuje. Nekteri tudi mislijo, da je dvoje plemen, vendar je le ena. Kavka mora imeti dobro zemljo, ali se ji gnoji, da ne pride ob les; reže se na kratko, na čep ali reznike, ker na bikih, šparonih je grozdje slabše z neenakimi jagodami. V pripravnih gorica in dobrih letinah da kavka izvrstno, črno vino, močno dišavno kakor rizlečina, samo tako prijetne slaje nima. Slovito konjiško, rdeče vino ima hvalo le od rdečelistne kavke; več je drugega grozdja primešana, manj cene ima. Veliko je tudi na zemlji ležeče, ker okus in duh vina pride od te, naj je grozdno plemo še tako izvrstno, če mu zemlja ne stori, ne dobi svoje izvirne dobrote.

(Dalje prihodnjič.)

Domače stvari.

Od kod so došli neki naši gospodarski pridelki? — Česnik je pripeljan iz Sicilije, hruške, čibula (luk) in fajzol iz Egipta; slive iz Afrike; hren iz Taljanske in Španjolske; marelice in breskve iz Perzije; špinaca iz Arabije; rž iz Sibirije; kostanji iz Taljanske; krastavci (murke) iz Ostindije; peteržilja iz Španjolske in krompir iz Amerike.

Kako si lepo in celo lahko zesažiš nože in vilice. Vreži sirovega krompirja na dvoje, potrosi notrajno stran z cigleno moko ali z okujino (železnino, s železnim praškom) in teri ž njimi nože in vilice.

Da vino dobi duh po muškatu, če tudi je plesnjivo. — Na 5 veder (pri nas na polovnjak) vzemi na zračnem mestu usušene ga bezgovega cveta in v nov pocinjen polični lonec deni za četrt lonca omenjenega cveta in nalij ga do vrha s tistim vinom, kteremu želiš muškato duh dati, in kuhaj, dokler se za dva prsta ne ukuha, odstavi potem lonec od ognja, razhlajeno in čisto vlij v laguev v vino in začepi ga. Čez 4 ali 5 dni poskusi; ako ti nima po tvoji volji še dosti muškatovega duha, ponovi še enkrat, kakor je gori rečeno bilo, pa bodeš vesel. Skušeno je. "Pučki Prijatelj."

Kdor hoče rodovitno sadno drevje imeti, mora vsako jesen po deblih in vejah mah ostrgati in z navadno drevesino mažo pomazati. Maža se napravi, ako se ilovica in živo apno v gnojnici razmoči in nekoliko kravščka pridene. Da mladega drevja po zimi zajci ne poglodajo, še pridene tej maži malo ovčje krvi. Lesičja kri ali mast pridana pa zajce naj bolj odganja.

Dopisi.

Od sv. Križa pri Ljutomeru. Hočem nekaj omeniti, kar bi našemu kraju koristilo. Tukaj je bil izpit. Za voljo ljudskih šol bili so se srenjski predstojniki in spoštovani gospod župnik posvetovali, kako bi bilo za naprej, ali bi se otroki učili samo slovenski ali tudi nemški? Žalibog, sklenoli so za naprej nemški in slovenski jezik učiti. Ali kaj našim šolam treba gramatike in kaj drage nemščine? Jaz sem po svojih lastnih skušnjah prepričan, da je to celo nepotrebno in toliko potrebno, kakor kmetu peto kolo. Ljudje

bi se po svojih lastnih skušnjah že morali prepričati, da nam druga ne koristi, kakor slovenski poduk. Ali mislijo, da bodo sploh v Ljutomeru gospodi uradniki po nemški pisali? O ne! saj se vendar kedaj našega svetlega cesarja zapoved o ravnopravnosti izpolni. Po mojem mnenju bi bilo dobro, da bi se v naših šolah po Kozlarjevem zemljovidu naša domača zemlja spoznavala, drugo bi bilo poljedelstvo in kak se gnoj dela, in tretje sadjoreja, tudi živinoreja. O ko bi jaz kaj o živinoreji že prej znal, ne bi tak slabega hleva imel, kak ga zdaj imam, in tako tudi o sadjoreji bi boljših jablan gleštal. Druga nisem čul v šoli, kak o nemarnem Mikložu, kak ga je nekdo opominjal, da bi trato in grmovje iztrebil in s sadjem zasadil; in vendar mi je že to bilo v veliko korist in želja se mi je obudila za sadjorejo. Ker šola mora vse ob delavnikih zadostiti, bi bilo dobro, ako bi fantje bolj marljivo nedelsko šolo obiskovali in se jim razlagalo, kar bi bolj potrebno bilo. Kak pa se naše šole ob nedeljah obiskujejo? celi tropi fantov po nedeljah sem ter tje lečejo in nespodobne burke vganjajo. Enkrat pridem v šolo, in da se ne bi kdo zavzel, kak veliko število da sem našel, bili so trije in imeli so na tabli odštevanje in vendar eden ni mogel zračuniti. Ko sem jaz šolo obiskoval za gospoda Dominkuša, nas je vendar do trideset obiskovalo ali štirideset. Na prasanje, kak je to, da jih tak malo obiskuje, so djali sem že naznanil v Ljutomer, pa odgovora ne dobim. Naj še zdaj odgovorim nekaj g. dopisniku od sv. Benedikta. Gospod dopisnik je opazil ozke ogone in je za dobro spoznal širše svetovati; alj naj se nikdo ne prenaagli, naj si prej za skušnjo nekaj ogonov stori širokih, da se pred skusi. Jaz sem imel širokih ogonov 12 brazd in poleg toliko ozkih, in sem na ozkih več pšenice imel in jakše. Zakaj bi tedaj široke ogone imel? In istina je, da na ozkih tudi leži konj gre in ima tudi dovolj vleči. Zakaj bi se s širokimi ogoni pečali, ker po lastnih skušnjah vidimo, da imajo drugi slabše silje na širokih ogonih, kakor mi na ozkih. Jaz pa rečem, da kmet potrebuje prvič gnoj, drugič gnoj in tretjič gnoj in do volje bo vse rastle. Poglednimo naš "Sicilijanski otok," ki se k njemu more prištevati Bučane, Vržeje, Banovce, gornje in spodnje Krapje in Motatam, se celo plitvo orje in ozki ogoni delajo in imajo do volje lepo silje. Saj za krompir in za koruzo so še boljši široki ogoni, kakor ozki za kaj druga pa ne. Ko bi še naš dopisnik videl, kakše so naše gnojne jame, bi imel do volje grajati. Druga napaka so kožubi, Nemci nas zatega del psujejo. To je res in psovali nas bodo, ako se tudi potegnemo v suknjo. Zdaj še eno. Častiti spomin smo obhajali našemu slovenskemu pisatelju Antonu Krempeljnu 15. kimovca. Veliko rodoljubov se je zbralo na tisti dan. Naj več jih je bilo iz Vržeja, kar znači, da so tamošnji gospod župnik iskreni domoljub, ali iz naše fare jih je še veliko zaostalo, pa naj tisti dobro vedo, da, ako se kako veličansko poslopje zida, je treba naj pred umnih mož, kedar se stavijo stebri in ogli. Mi zidamo naše slovensko slovsko poslopje, naj tedaj drugod ne zaostanejo, kadar se bodo stene zidale. Kogar se to tiče in kdor ni tam bil, naj vsak na prsa trka in reče; kriv sem, da nisem tam bil, silno sem kriv.

J. K., kmet.

Iz Dobove pri Brežcah 26. oktobra 1867. Pri nas, potem pri Brežcah in krški vasi na Kranjskem je poslednja povodenj veliko škode napravila, ker je peneča Sava združena s Krko in niže nas tudi Sotla veliko jesenskih pridelkov: hajdo, zelje, buče, koruzo itd. deloma odnesla, deloma pa tako zblatila, da je ves naš up razdrila. Sava namreč nakipi, če v gornjih krajih sama ali pa Savina nagloma naraste in če ta preobilna voda za 24 do nas priteče. Včas si sami zračunimo, kdaj pride povodenj do nas, včas pa nam tudi to ni mogoče, kadar namreč imenovane vode nakipijo gori, ko je pri nas lepo vreme. Ko bi se nam od zgornjih krajev postavim od Ljubljane ali Celja ta reč po telegrafu naznanila, bi mi v 24 ali vsaj 12 urah nam pretečo nesrečo zvedeli in tako še svoje poljske pridelke od Vidma do ustja Sotle v Savo rešili. Morebiti nam okrajno zastopstvo, ki se pri nas posebno dolgo ne more na noge spraviti, v tej zadevi pomaga.

Sicer so letošnji pridelki pri nas hvala Bogu! tako obilni, da bode kmet precej lahko izhajal, posebno če ni primoran, svoje vinske kapljice pod nič prodati. Na Hrvaškem se namreč letošnjega vina vedro dobi po 2 fl. do 3 fl. in le kdor more počakati s svojim pridelkom, bode skupil primerno ceno. Tudi se sliši, da je v Vipavi in na Primorskem vino

se slabo obneslo, torej še pričakujemo kupcev iz tistih krajev poznej, kadar nastopi boljša cena. Škoda, da naši vinorejci, razvajeni po poprejšnem hitrem nakupovanju vina, ne vejo z njim tako ravnati, da bi se čisto ohranilo vsaj do leta dni, ker so poprej vse razprodali v nekoliko mesecih. Znaprej bode potrebno bolj paziti na vinske pridelke, da se pretočijo meseca svečana prihodnjega leta, sicer so v nevarnosti, da še s starimi drozmi se vse vkup po letu ne zmeša, kar da glasovito zavrelko. V jesen prihodnjega leta treba še novo vino enkrat pretočiti, potem pa se lahko ohrani delj časa, samo vinske posode je več treba, da se v njo dene nova kapljica od prihodnje jeseni, na kar še pri nas malokdo zmisli. Torej si tudi vinorejci v dobri letini ne vejo pomagati in marsikteri mora na škodo izvrstnega pridelka svoj mošt več tednov kvasiti v kadeh, kar je proti umnemu ravnanju z vinom.

Ko bi ljudje vedeli in hoteli prebirati dobre nauke lepih bukev: Umno kmetovanje, ki se že v marsikteri hiši nahaja, bi si tudi v tej reči pomagati znali. K.

Novičar.

Državni zbor.

V 40. seji drž. zbora je bilo na dnevnem redu sporočilo odbora prošnji. — Prošnje, ktere zagovarjajo oprostitev advokacije, so se po Mühlfeldovem predlogu, izročile posebnemu odboru, kateri je naj pretese in ob svojem času svoj predlog zboru naznani. Dalje je došlo na red sporočilo verskega odbora o načrtu postave, po kateri se naj spet na novo ustanovijo postave drugega poglavja občnega državlanskega zakonika o zakonskih pravicah katoličanov, da se spet sodnja oblast v zakonskih zadevah da posvetnim sodnijam, in da se posvetnim sodnijam spet prepustijo odločbe o pogojni dopuščenosti sklenitve zakona. — Pri glavnem besedovanju so soper predlog govorili Pintar, Greuter, Andriewicz, za njega pa Waser, Weichs, Hormuzaki.

V 41. seji drž. zbora se je nadaljevalo glavno besedovanje o zakonski postavi. Proti predlogu je dolgo govoril prošt Degara in za njim Andriewicz. — Za predlog so govorili Weichs, Schindler, kateri je pri ti priložnosti tudi udarjal po panslavistih. Za njim še sta govorila Rechbauer in Herbst. K slednjemu še je govoril proti predlogu Mühlfeld, kateri je tirjal, da vpeljanje civilnega zakona mora biti pravilna naredba, ne pa samo reč, ktera se samo za silo rabi, kakor je odbor predložil. Govornik pravi, da zakon ni izklenivno crkveno opravilo, ker sakramenti imajo samo notrajno moč, ne pa v državlanskem življenju. Za odborov predlog je tudi govoril dr. Berger, in proti temu Greuter, dolgi njegov govor je dosegel hvalo pri desni stranki. Govornik je sklenol s temi besedami: Izreklo se je v tej zbornici, da se ima opraviti pri konkordatu s ptujo oblastjo. Jaz sem vam že včeraj razložil, da se z mož, kateri to reč tako razumijo nočem več bojevati. Sveti oče v Rimu je po katoličanskem verskem nauku očiten poglavar očitnega tela Jezusa Krista. Kdor tedaj pravi, da je njegova glava ptuja stvar jegovega tela je vpeljal dualizem in to je dualizem smrti pa ne življenja. Kdor se v tej zbornici podstopi reči, da je papež, poglavar crkve, ptuja oblast, pripozna ravno s tem, da noče dalje biti živ ud na onem telu, kteremu je papež, po postavljenju Jezusa Krista, očitna glava. „Vi ne bote zmagali, moja gospoda, in ravno zato ne, ker tudi mi to orožje v roke vzememo — enkrat še povem: Vi ne bote zmagali!“ — Glavno besedovanje o zakonski postavi se je v tej seji končalo.

V 42. seji drž. zbora je prej, ko se je posebno besedovanje začelo, govoril poročevavec dr. Sturm in priporočal odborov predlog. Sklenol je z besedami: „Tudi mi rečemo: *Non possumus!*“ Členek I. (Naj se ovrže duhovska zakonska sodba in vpelje občni državlanski zakonik.) se odobri brez besedovanja. Vsi so glasovali zvun duhovnih.

Členek II. (Postave o oklicanju in sklenitvi zakona, če bi to branil krajni duhoven.) Po kratkem besedovanju se je tudi ta členek z 96 proti 45 glasom odobril. Proti njemu so glasovali duhovni, srednja stranka in neki od desne.

Članek III. (Naj se ovrže duhovska sodnja oblast v zakonskih zadevah pri katoličanih) se odobri brez besedovanja.

Članek IV. (Postava naj dobi valjavnost po treh mesecih, ko bode naznanjena) se po Mühlfeldovem predlogu celo izpusti.

Členek V. (Določba kdaj ima postava veljavnost dobiti) se je s popravnim nasvetom, da se spusti oddelek 5. odobrila.

Ravno tako tudi členek VI. Zvun tega še je predložil odbor: Slav. zbor naj pooblasti verski odbor, naj še načrta novo zakonsko postavo, pod tem razumljenjem, da je ženitev državljanski čin in po poglobitnem vodilu ne odvisen od crkvenih uredbah. Se odobri z 70 proti 59 glasov.

Prej ko se je zbor sklenol, je predsednik še prečel dopis notrajnega ministerstva, kateri naznanja, da je Njih Velikanstvo postavo o kazenski pravdi potrdilo.

V 43. seji drž. zbora je bilo na dnevnem redu sporočilo verskega odbora in sicer načrt postave o razmerah šole do crkve, da se po poglobitnem načelu loči šola od crkve.

Proti predlogu je govoril naj prej Jäger, kateri je med drugimi tudi rekel, da se, po njegovem mnenju, to ne zlaže s prvim oddelkom postave, kateri pravi, da šola mora biti neodvisna od crkve. Nahajajo se namreč zvun države tudi drugi vdeleženci in ti so: Stariši, crkev in srenja. Govornik je sklenol s temi besedami: Da okoliščinam ni primerno v časih, kedar bankrot skoz okno gleda, se s takimi stvarimi pečati.

Po tem je govoril Slovenec Klun za predlog. Ta kranjski poslanec je govoril, tako, kakor pišejo dualistiški dunajski časniki. — Izobraževanje ljudstva je jegovo geslo, — in zatoraj proč z duhovščino! G. profesor je celo pozabil, da so se na slovenskem dozdej skorej jedini narodni duhovniki trudili, da še se je ohranil slovenski duh. Klun je govoril kakor dualističen državni poslanec ne pa kakor Slovenec!

Za tem je govoril proti predlogu Degara, in za njim, ali skorej v celo prazni dvorani Hermann. Zadnjič še je za predlog govoril superintendent Schneider, in Schindler, kateri je navajal stavke iz pastirskih listov raznih avstrijskih škofov, kar je posebno z njim jednako misleče poslance zlo razveselilo. — Po tem, ko še je tudi g. Sawczynski za predlog govoril, je bilo glavno besedovanje končano.

V 44. seji drž. zbora se je začelo specialno besedovanje o šolski postavi.

Proti §. 1. (višji nadzor čez šolske reči ima država) je govoril Jäger in četel iz „Vaterland“ članek, kterega je dr. Klun spisal in leta 1862 razglasil, in kateri govori soper ločitev šole od crkvi; da bi s tem pokazal, da skorej ni mogoče, da je Klun pri prejšnji seji po svojem prepričanju bil govoril. — Predsednik graja govornika zaradi četenje članka iz časnika.

Dr. Klun odgovarja: Je dosti znana taktika iz spisov iztrgati posamezne stavke in se tako soperstaviti nasprotniku. Govornik, ki hoče dokazati, da je zmirom za to bil, kar je v prejšnji seji govoril, četeje posamezne članke iz „Oesterr. Schulbote“. On ne tirja ločitve šole od crkve, temoč omejitvo prevelike klerikalne moči.

Dr. Berger in Leonardi hočeta, naj se členek tako glasi: Vodstvo in nadgled šole naj oskrbuje za to po postavi postavljen poglavarstvo. — Leonardi še hoče, naj se, postavi, više vodstvo.

Dr. Toman pravi, da je pri tem paragrafu in pri oni državni postavi, ktera je že bila prej odobrena, nasprotno tirjanje. Govornik ponavlja besede iz govora dr. Kluna v prejšnji seji. Predsednik ga zavrne s tem, da naj ostane pri današnji stvari. Dr. Toman izusti na to besedo *chicane*, t.j. zvijača, (nastane hrup, klicanje). Predsednik reče govorniku, naj to besedo prekliče, in ker Toman to ni hotel, mu odtegne besedo. §. 1. se po tem po predlogu Berger-ja odobri. Proti §. 2. oddelku 2. (Poduk v drugih rečeh zvun nauku ver je neodvisen od vsake crkvene oblasti.) sta govorila Greuter in Jäger; za njega Kuranda in Schindler. Krzeczunowicz pa je zahteval, naj se celi oddelek izpusti. Proti temu oddelku so glasovali neki Polaki, Tirolci in Slovenci zvun Kluna.

§. 3. (Obiskavanje šole je vsakemu dopuščeno, bodi si kakekoli vere) se odobri skorej brez besedovanja.

§. 4. in 5. se po predlogu Bergerja v jeden členek skup potegneta in se kot §. 4 tako odobri: „Vsaka crkev ali versko društvo slobodno vstanovi in izdržuje iz svojega premoženja šole za mladino — določne vere. Podvrženi so ven-